

DENGE VE DENETLEME İÇİN BİR ARADA

Politika Belgesi

26 Mart 2014

Bu politika belgesi, Denge ve Denetleme Ağı tarafından hazırlanmıştır.

Politika belgesi, 30 Mart yerel seçimlerinde seçimin dürüstlüğünün ve şeffaflığının sağlanması için ilgili aktörleri sorumlu davranmaya çağırılmaktadır.

30 Mart Yerel Seçimlerinde Bütün Aktörleri Sorumlu Davranmaya Çağırıyoruz

Denge ve Denetleme Ağı olarak 30 Mart yerel seçimleri öncesi, seçimin şeffaflığı ve güvenliğine ilişkin kamuoyunda çeşitli endişeler dile getirildiğine şahit olmuştuk. Ana akım medyada ve yeni medyada, farklı görüşlere sahip gazete ve internet haberlerinde, köşe yazıları ve okuyucu yorumlarında, *seçimlerin dürüstlüğü ilkesinin zedeleneceğine ilişkin kaygılara rastlıyoruz. Bizler, bu endişelerin gerginliğe dönüşmeden giderilmesini talep ediyor, yerel seçim sonuçlarına gölge düşmemesi, seçim gününün huzur içinde geçmesi için ilgili bütün aktörleri sorumlu davranmaya çağırıyoruz.*

Ülkemizde köklü ve kapsamlı demokratikleşme adımlarının atılabilmesi ve yerel demokrasinin gelişebilmesi için yerel yönetimlerin varlığı büyük önem arz etmektedir. Yerel yönetimler, bir bölgede oturanların ortak ve yerel gereksinimlerini karşılamak amacıyla, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.¹ **Şeffaflığı ve çoğulculuğu sağlamak adına demokratik hayatta oynadıkları roller ve kamu hizmetlerinin halka sunulmasında ve erişiminde yüklenmiş oldukları fonksiyonlar sebebiyle, yerel yönetimler, halkın yönetime katılmasının ilk aşamasıdır.** Yerel yönetimler, demokrasinin yerleşmesi, vatandaşların karar alma süreçlerine katılımının sağlanması açısından önem arz ettiğinden, yerel seçimlerin şaibesiz şekilde seçmen iradesini sandığa yansıtmasını sağlamak demokratik denge ve denetleme sisteminin bileşenleri olan yargı, yasama, yürütme, basın, sivil toplum ve yurttaşlar olarak hepimizin toplumsal sorumluluğudur.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Bu amaçla bir **Yüksek Seçim Kurulu**² kurulmuştur.

Anayasanın 79. maddesine göre "Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve **dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma**, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir merciye başvurulamaz.

2009 yerel seçimlerinde çöplerde boş oy pusulalarının bulunması, seçimde önceden düzenlenmiş oyların seçmene para karşılığı kullandırıldığı iddialarına yol açmıştı.³ 2972 sayılı *Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun*'ün 18. maddesine göre "*her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları o sandığın seçmen sayısının %15'i kadar fazla adette paketler haline getirilerek Yüksek Seçim Kurulu veya oy pusulalarını bastıran seçim kurulu tarafından numaralanıp, mühürlendikten sonra yeteri kadar zarf ve belediye meclisi üye adayları isim listesi ile birlikte seçim çevrelerine gönderilir.*" **Oy pusulalarının seçmen sayısından %15 fazla basılması yüksek bir rakamdır.** Oy pusulalarının seçmen sayısının %15'inden fazla basılan ülkelerin Afrika kıtasında yoğunluk göstermesinden dolayı, **Afrika Birliği** bir açıklama yaparak, bu oranın seçmen sayısından sadece %5-10 fazla basılması yönünde görüş bildirmiştir.⁴ **Venedik Komisyonu da, sandıkta, seçmen sayısından daha fazla oy pusulası bulunduğu taktirde, bunun nedenlerini tespit etmek için önlem alınması, bu durumun, fazla bulunan oy pusulalarının sayısı belirtilmek üzere, kayıt altına alınması gerektiğinden bahsetmektedir.**⁵ Ayrıca,

¹ T.C. Anayasası'nın 127.md, http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf

² T.C. Anayasası 79.md, http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf

³ <http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1077615>

⁴ BBC - <http://www.bbc.com/news/world-africa-23591941>

⁵ 79.madde, 5. Bent, 1.3.2.3.Counting Procedures, Validity of Ballots (Sayım, Oyların Geçerliliği), Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu, <http://vota.te.gob.mx/content/article-79-30>

pusulalara filigran konulması ve benzeri önlemler alınarak YSK gözetimi dışında kaçak pusula basılmasının zorlaştırılmasına da ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'nin 2005 tarihinde başlayan Avrupa Birliği (AB) ile katılım müzakerelerinden beri ilk kez, değişik gruplardan 18 parlamenter, AB'nin Türkiye'deki 30 Mart yerel seçimlerine gözlemci göndermesini istedi. AB çok istisnai durumlar dışında yerel seçimlerin izlenmesi için heyet göndermemektedir.

Türkiye'de seçimin şeffaflığı, dürüstlüğü ve güvenliğine ilişkin endişelerin arttığı 2014 yerel seçimlerinde **tüm siyasi partiler sorumlu davranmalı**, seçmen iradesinin seçim sonuçlarına yansımaları hedefiyle, seçimin her aşamasında görevlerini yerine getirmelidirler. Türkiye'deki tüm seçimlerin yönetimi ve şeffaflığından sorumlu olan **Yüksek Seçim Kurulu da seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimlerin düzen içinde yönetilmesi ve seçimlerin dürüstlüğüne ilişkin bütün işlemleri yapma ve yaptırma görevini eksiksiz yerine getirmelidir.**

Denge ve Denetleme Ağı Olarak Önerilerimiz

Yüksek Seçim Kuruluna

- Şeffaflığı sağlamak adına, **basının seçimin bütün süreçlerini izlemesine** engel çıkarmamalıdır.
- Seçmen sayısından %15 fazla oy pusulası basılmasının gerekçeli sebebinin açıklanması, **artan ya da yanlış kullanılan pusulaların da tutanakla kayıt altına alınmasını** sağlamalıdır.
- Sonuçları; sandıklardan, ilçe ve il toplam oylarına ulaşılabilmeyi olanaklı kılacak şekilde ayrıntılı olarak yayımlanmalıdır.
- **Türkiye'de sivil toplumun seçimleri izlemek için bağımsız gözlemci olmalarına izin vermelidir.**

Seçim Sandıklarındaki Görevlilere

- Seçim günü görev yaptıkları **sandığa ait olmayan mühür taşıyan kullanılmış oy pusulalarını iptal edip geçersiz saymalı**lar, durumu ilgili mercilere bildirmelidirler.

Siyasi Partilere

- Seçimlerde partiler sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunmalı, **siyasi partiler ve bağımsız adaylar, birer müşahit göndermelidirler.**⁶
- **Siyasi parti temsilcileri seçimin her aşamasında sandık başından ayrılmamalı, oyların sayıldığı, birleştirildiği ve bilgisayara geçirildiği her aşamada görev başında olmalı**dırlar.
- **Siyasi partiler sandık başındaki görevlilerini süreç ve yasal çerçeve üzerine kapsamlı bir eğitimden geçirmelidirler.**

Barolara

- Seçim günü sandık güvenliğine ilişkin **oluşabilecek hukuki sorunlara karşı** derhal ilgilenmek üzere bir ekip oluşturulmalıdır.

Ulusal ve Yerel Basına

- Seçim günü bütün süreçleri, özellikle ilçe ve il seçim kurullarında tutanak birleştirme işlemleri başta olmak üzere, **bütün seçim sürecini hassasiyetle takip edip kamuoyunu bilgilendirmelidirler.**

Sivil Topluma

- İmkanları ölçüsünde **seçim sürecini izleyip raporlama yapmalı, gönüllü seçmen gözetmeni** olarak sandık başında bulunmalıdırlar.

⁶ "İlçe seçim kurulunun dört asıl ve dört yedek üyesi siyasi partilerden alınır. Aynı zamanda sandık başı işlemlerini takibetmek üzere, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, birer müşahit gönderebilirler. Siyasi partilerin müşahitleri ile adayları ve bağımsız adaylarla müşahitleri, sandıkbaşı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilirler." 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun md.25, 72